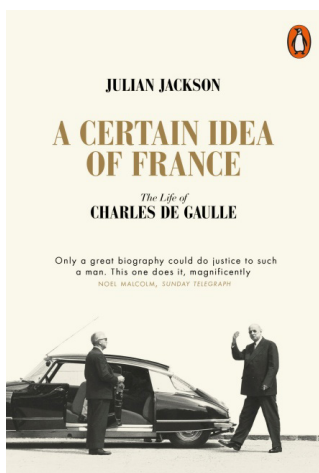

Александра Колаковић*

*Институт за политичке
студије, Београд*

ШАРЛ ДЕ ГОЛ: ПОСЛЕДЊИ ВЕЛИКИ ФРАНЦУЗ**

Julian Jackson. 2018. *A Certain Idea of France The life of Charles de Gaulle*. London: Penguin Random House UK, pp. 887.

Шарл де Гол (*Charles de Gaulle*, 1890–1970), *l'homme d'État*, ратни вођа Покрета Отпора у Другом светском рату, први председник Пете

Француске Републике – личност око које се исплео мит. Де Гол је симбол Француске и неприкосновени херој, који се појавио на политичкој сцени у једном од најтежих периода француске историје и Вишијевске Француске, као опозит свему што је она представљала. Након рата успео је да обезбеди француски престиж, који је био знатно већи од њене реалне војне и економске моћи, као и да постави темеље уједињеној Европи. Истовремено, његова политичка доктрина – *деголизам* није само оставио траг у националним оквирима већ и у светској историји и политичком животу. Циљ темељне и фактографски богате биографије Шарла де Гола – *A Certain Idea of France The life of Charles de Gaulle* из пера Џулијана Џексона, угледног професора на Queen Mary (University of London) и једног од најбољих познаваоца француске историје 20. века, био не само нови објективни поглед на узвишеног *l'homme politique*, већ и да се кроз до сада непознате или мало познате биографске податке осветли како је Де Гол успео да Француску, поражену капитулацијом 1940. године, а

* Имејл-адреса: aleksandra.kolakovic@ips.ac.rs.

** Рад је настао у оквиру научно-истраживачке делатности Института за политичке студије, коју финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

након рата као средње рангирану силу, смести у центар међународних односа.

Први део књиге пружа могућност да се упозна Де Гол пре *Де Гола*. На основу архивских извора аутор гради слику од рођења Шарла де Гола 22. новембра 1890. године у Лилу до рађања вође и политичара Де Гола. Веома брижљиво и прегледно јасно нижу се подаци и тумачења, који указују на образовање и одрастање у ројалистичкој и католичкој породици, што је у значајној мери одредило Де Голова уверења и животни пут. Џулијан Џексон уз податке о животу, школовању и почетку војне каријере Де Гола, пружа и ширу слику француске политике и друштва у годинама пре и у току Великог рата до јуна 1940. године. Овај период је значајан јер је Шарл де Гол прошао пут од штићеника Филипа Петена и предавача на Војној школи, коме је предвиђана блистава војна каријера, до губитка заштите када је Де Гол написао књигу *Војска будућности (Vers l'Armée de Métier)* у којој је предложио оснивање професионализоване механизоване војске са оклопним јединицама са примером Мажино линије, што није био прихватљиво за већину француских официра, међу којима је био и Петен.

У другом поглављу насловљеном *Exil, 1940–1944*, Џексон приказује како је Де Гол са ограниченим ресурсима успео да се суочи са капитулацијом Француске и да је врати на светску позорницу. Шарл де Гол се истакао као одлучни противник капитулације и веровао је да се рат може водити из колонија у северној Африци. Након одбијања капитулације, реализовање идеје о слободној Француској започео је чувеним обраћањем француском народу 18. јуна 1940. године из Лондона путем BBC радија, као и учешћем у активностима Покрета отпора. Апел од 18. јуна, који је реализован уз подршку Черчила, емитован је у целој Француској и данас је један од најпознатијих говора у историји. Ипак, приликом првог емитовања Де Гола није чуо значајан број људи, а и они који су чули нису знали пуно о њему, слоган „Француска је изгубила битку, али не и рат” на постерима широм Велике Британије, такође, није адекватно асоцирала на говор. Било је потребно време да се у Француској чује да један француски генерал из Лондона позива на отпор фашизму и истиче да се „ватра француског отпора не сме угасити”. Стога

је битно да Џулијан Џексон детаљно објашњава како је заживела идеја отпора, при чему се приказује и процес стварања државе у егзилу и Де Голов однос према савезницима, пре свега Черчилу и Великој Британији, све до ослобођења (јун-август 1944. године).

Из Алжира је након операције Оверлорд, а неколико дана пре ослобођења Шарл де Гол долетео у Париз, где је одржао говор у коме је истакао улогу Француза у ослобођењу и успео да избегне формирање савезничке војне владе. Септембра 1944. године постао је председник Привремене владе Француске Републике. Један од првих потеза Шарла де Гола био је враћање француског суверенитета и моћи у колонијама. Већ јануара 1946. године, након што је изнео замерке на Устав Француске Четврте Републике и услед сукоба политичких странака Шарл де Гол се повукао. Поменути догађаји који су, испоставиће се, почетак бурног краја Четврте Републике у Француској и решавања колонијалног питања – независности Алжира, предмет су детаљних анализа трећег поглавља књиге *A Certain Idea of France The life of Charles de Gaulle*. Посебно је битно што читајући књигу

у којој аутор укршта изворе различитог порекла сагледавамо како је од маја 1953. године, када се Де Гол повукао из политичког живота, преселио у Коломбе (*Colombey-les-Deux-Eglises*) и писао мемоаре – *Mémoires de guerre*, ипак вратио на политичку сцену Француске 1958. године као спаситељ и једини човек који може да реши компликовану унутрашњу и спољнополитичку позицију Француске у Алжирском рату.

Поред решавања Алжирског питања, Де Гол, који је 1. јуна 1958. године изабран за премијера, покренуо је питање доношења Устава. На референдуму 28. септембра 1958. године 79,2% Француза уписаних у бирачки списак изјаснило се за доношење новог устава и оснивање Пете Француске Републике, док су колоније добиле избор између независности и новог устава (замена Француске Уније са Француском Заједницом). Шарл де Гол је децембра 1958. године добио убедљиву већину на изборима за председника (78,5%) и у јануару 1959. године положио заклетву што је био почетак развоја идеје Пете Републике, економског јачања Француске и оснаживања француског присуства на међународној сцени, а посебно у духу

„Слободне Европе” Четврто поглавље *Republican Monarch, 1959–1965*, битно је не само с аспекте конституисања Пете Републике, доношења Устава, који је и данас на снази, Де Головог система владавине, већ је и минуциозна анализа подизања темеља данашње Француске и њеног угледа у свету. Џексон бритоко износи и тумачи историјске чињенице, стварајући представу о свим битним догађајима Француске у време Де Голове владавине, током кога је Француска постала и четврта нуклеарна сила. У овом делу књиге детаљно је објашњен Де Голов период *политике величине – politique de grandeur*. Пре свега, његова визија Европе „Од Атлантика до Урала”, као првог председника Француске који је посетио Немачку, јачао француско-немачку сарадњу као темељ ЕЕЗ, што је реализовано кроз тзв. Јелисејски споразум, потписан између Француске и Немачке 1963. године. Истовремено, осветљени су и његови ставови који су били у супротности са атлантским утицајима САД, Велике Британије и НАТО-а, као два пута стављен вето за улазак Велике Британије у ЕЕЗ, што је актуелно и у контексту Брежита.

Децембра 1965. године Де Гол је добио седмого-

дишњи мандат победивши у другом кругу Франсоа Митерана, а већ фебруара 1966. године Француска се повукла из заједничке НАТО команде мада је остала у организацији. У наредном периоду Француска предвођена Де Голом опет није следила некадашње савезнике, већ их је критиковала. У петом поглављу читамо како је Де Гол изразио незадовољство што се САД уплиће у Вијетнамски рат, какав је потрес изазвао други Де Голов вето на улазак Велике Британије у ЕЕЗ и осуду Израела због окупације појаса Газе, пре почетка Шестодневног рата, чиме је Француска први пут осудила свог некадашњег савезника (помагала је Израелу да планира Суецку кампању 1956). У сукоб са Великом Британијом дошао је и због војне помоћи Републици Бијафри у Нигеријском грађанском рату (1967–1970), док је у време Светске изложбе 1967. године у Канади приликом говора на балкону градске скупштине у Монреалу узвикнуо: *Живео Квебек! Живео слободни Квебек!* што је изазвало критике јавности, посебно „Енглеске Канаде” и прекор Лестер Б. Пирсона, премијера Канаде, добитника Нобелове награде за мир и хероја из Великог

рата. Поред прекида дипломатских односа, поменути догађај у Канади био је и ветар у леђа Покрету за суверени Квебек, чиме је Де Голов поступак добио ехо дужи од његове владавине и живота. Пето поглавље приказује и крај Де Голове владавине, односно демонстрације и немире маја 1968. године, током којих се поставило питање легитимности. Одлучан, као и увек, одговорио је снажно и покушао да сузбије штрајкове, чак се помињала и употреба војске, ипак као и у време решавања Алжирског питања био је и рационалан уз фразу „реформе да, маскарада не”. Прихватио је неке од захтева штрајкача, размишљао о референдуму и одржао нове изборе јуна 1968. године на којима су голисти и савезници остварили успех. Ипак, након пораза на референдуму о претварању Сената у саветничко тело и давања већих овлашћења регионалним већима, Шарл де Гол није желео да влада без подршке народа и одступио је са места председника 28. априла 1969. године. Срби ће у његовим последњим данима живота препознати задње дане хероја Великог рата, као што је у нашој историји војвода Степа Степановић. Де Гол се повукао у породич-

ну кућу (у Коломбе) и живео скромно од пуковничке пензије (иако је имао право на пензију председника и генерала), где је изненада преминуо 9. новембра 1970. године. У завршном делу делу књиге, Џексон пише о томе шта је остало иза ове необичне и снажне личности. Тумачећи наслеђе Шарла де Гола, Џулијан Џексон пружа оригинална тумачења његових достигнућа и мита који га прати настојећи да објасни због чега се и данас у Француској трага за личношћу која би била достојна његових државничких капацитета.

У време када се наглашава да су темељи Републике уздрмани након терористичких напада 2020. године, а прибегава се тешким мерама како би се зауставило ширење корона вируса, док је истовремено наглашена криза функционисања Европске Уније, изнова су се Французи сетили Шарла де Гола. Како би обележили три датума повезана са личношћу и историјском улогом де Гола – 130. годишњица рођења, 80 година од чувеног прогласа од 18. јуна 1940. године и 50. годишњица смрти, Француска је 2020. прогласила *Годином Шарла де Гола*. Опет се догодило да је у најтежем периоду у новијој

француској и светској историји кроз сећање на ову узвишену личност преко књига, мултимедијалних путујућих изложби, реновирања породичне куће у Colombeyles-Deux-Églises, предавања и документарних филмова, као и једног играног филма, „позвано у помоћ” промишљање о Де Голу. У оквиру меморијалних пракси којима се обележила година посвећена Де Голу, посебно се, у складу са актуелним догађајима тероризма и корона вируса, инсистирало на Де Голу као примеру истрајности, отпора и заштитнику вредности Републике. Када поменутом додамо чињеницу да ће сенка Шарла де Гола бити противкандидат свих кандидата на сваком будућем избору за председника Француске, јасно је да књига *A Certain Idea of France The life of Charles de Gaulle* из пера Џулијана Џексона јесте путоказ за садашње и будуће генерације политичара, државника, војних стручњака, политиколога и историчара.

Волуминозност и фактографија дела *A Certain Idea of France The life of Charles de Gaulle*, британски закључци, изворни текстови и архивска документа, уз богату опремљеност фотографијама, које сведоче о Де Голу и при-

ватно, омогућавају да се личност и дело Шарла де Гола самостално истражује и посматра мултиперспективно. Истовремено, реч је о делу које пружа и кратке биографије свих кључних личности француског политичког живота Де Голове ере, као и критички приказ архивских фондова који су коришћени приликом истраживања и писања биографије, што је одлична полазна тачка за друге истраживаче француске историје 20. века. За науку у Србији, која се није довољно посветила проучавању ове личности, као и јавност, која осим *Ратних мемоара* није имала прилике да упозна Шарла де Гола као аутора, остајући најчешће само на спознаји да је „Дражу уважавао, а Тита игнорисао”, ово дело отвара могућност да се разуме француска историја и политички живот, у периоду током Другог светског рата, Алжирског рата и формирања Пете Републике у Француској. Истовремено, књига осветљава и међународне односе до 1970. године, као и Де Голово наслеђе, што је чини незаобилазном и са аспекта процеса дугог трајања присутних у односима супер сила, а који се рефлектују и на друге државе.

Имајући у виду поменуто, а и због значаја личности

Шарла де Гола, која прелази границе Француске, надамо се да ће ово дело у блиској будућности бити преведено и на српски језик. Биографије личности и њихов континуирани значај у историјским истраживањима, иако се историјски догађаји, процеси и појаве одвијају и под другим утицајима, неминовно су потребан и користан део историјских истраживања, који често омогућавају да се из личне перспективе увиде неки кључни периоди. Детаљне и годинама припремане биографије, као што је

дело Џулијана Цексона попуњавају пукотине историјског сазнања и креирају нове погледе не само на личност и дело Шарла де Гола, француску, европску и светску историју 20. века, већ омогућавају и превредновање историјског знања у оквиру сећања. Као део државних политика сећања у Француској, изнова се, Шарл де Гол, као и током живота, појављује у кризним временима, што пружа могућност да кроз искуство приказано у овој биографији, промислимо о времену у коме живимо.

* Овај рад је примљен 15. фебруара 2021. године, а прихваћен на састанку Редакције 23. фебруара 2021. године.